

Наталія ЧУПРІНОВА,

orcid.org/0000-0003-0950-1410

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії Національної гвардії України
(Харків, Україна) *chuprinova_n@ukr.net*

Ірина СЕВРУК,

orcid.org/0000-0001-5751-2216

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії Національної гвардії України
(Харків, Україна) *sevrukirina@ukr.net*

Юлія СОКОЛОВСЬКА,

orcid.org/0000-0003-3778-0023

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Національної академії Національної гвардії України
(Харків, Україна) *sokolovskaja.yulia2012@ukr.net*

ФОРМУВАННЯ “SOFT SKILLS” У НОВІЙ ОСВІТНІЙ ПАРАДИГМІ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Метою пропонованої розвідки є аналіз сутності “soft skills” («м’які компетентності») як складової частини базової підготовки майбутніх офіцерів Національної гвардії України (НГУ), що постає як необхідна компетентність сучасного офіцерського складу за умов глобалізації, виявлення комплексу базових “soft skills” відповідно до стандартів вищої військової освіти України, обґрунтування внеску соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні «м’яких навичок» майбутніх офіцерів та відповідних інтерактивних методів навчання.

Методологічною основою дослідження є міждисциплінарний, системний та конкретно-історичний підходи. Методи, які використовувались: рефлексія, аналіз, зокрема й порівняльний і аналіз документів, синтез та моніторинг.

Своєрідність отриманих результатів полягає в такому: 1) уперше у вітчизняному науковому дискурсі визначено “soft skills” як необхідну складову частину у формуванні компетентностей майбутніх офіцерів Національної гвардії України й один із важливих чинників їхньої успішної військово-професійної діяльності; 2) розкрито значення “soft skills” як обов’язкової умови ефективного виконання офіцерами Національної гвардії України службових та службово-бойових завдань, що передбачає конструктивну соціальну комунікацію, здатність до професійної і соціальної адаптації та самореалізації, спроможність ефективно діяти в команді, ініціативність, креативність, вміння ухвалювати рішення та нести за них відповідальність, конструктивно розв’язувати проблеми та врегульовувати конфлікти; 3) розкрито значення “soft skills” офіцера як показник військового лідерства; 4) визначено перелік “soft skills” майбутнього офіцера Національної гвардії України відповідно до сучасних стандартів вищої освіти України, створено їхню класифікацію через об’єднання у три основні групи: комунікативні, управлінські навички/компетентності, навички особистої ефективності; 5) обґрунтовано доречність урахування у створенні освітньо-професійних програм підготовки офіцерського корпусу необхідності формування “soft skills”, що потребує збільшення питомої ваги дисциплін соціально-гуманітарного спрямування; б) обґрунтовано доцільність використання інтерактивних методів навчання у формуванні “soft skills” майбутніх офіцерів. Серед них такі: моделювання ситуацій соціальної взаємодії під час виконання службових та службово-бойових завдань, проведення круглих столів, диспутів, дискусій за результатами перегляду відеоматеріалів, обговорення проблемних питань, кейс-метод, метод проєктів тощо; 7) доведено, що військове стажування постає як маркер ступеня сформованості комплексу “soft skills” як необхідної складової частини навичок/компетентностей військового лідера.

***Ключові слова:** “soft skills” («м’які» навички/компетентності), офіцер Національної гвардії України, сектор безпеки та оборони України, військове лідерство, інтерактивні методи навчання, військове стажування.*

Nataliia CHUPRINOVA,*orcid.org/0000-0003-0950-1410**Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines
National Academy of the National Guard of Ukraine
(Kharkiv, Ukraine) chuprinova_n@ukr.net***Iryna SEVRUK,***orcid.org/0000-0001-5751-2216**Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines
National Academy of the National Guard of Ukraine
(Kharkiv, Ukraine) sevrukirina@ukr.net***Yuliia SOKOLOVSKA,***orcid.org/0000-0003-3778-0023**Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Social and Humanitarian Disciplines
National Academy of the National Guard of Ukraine
(Kharkiv, Ukraine) sokolovskaja.yulia2012@ukr.net*

THE DEVELOPMENT OF “SOFT SKILLS” IN THE NEW EDUCATIONAL PARADIGM OF NGU OFFICERS TRAINING

The purpose of the proposed scientific research is to analyze the essence of “soft skills” (“soft competencies”) as part of the basic training of future officers of the National Guard of Ukraine (NGU) since they appear essential for modern officers in terms of globalization and when identifying a set of basic “soft skills” for the military education in Ukraine, substantiating the contribution of social and humanitarian disciplines in the development of “soft skills” in future officers and appropriating interactive teaching methods.

The methodological basis of the study is interdisciplinary, systematic and concrete-historical approaches. The methods used in the course of the research are reflection, analysis, including comparative and document analysis, synthesis and monitoring.

The peculiarities of the results are as follows: 1. For the first time “soft skills” are identified in the domestic scientific discourse as a necessary component in building competencies of future NGU officers and one of the important factors of their successful professional military activity. 2. The importance of “soft skills” is identified as a prerequisite for NGU officers’ effective performance of official and combat tasks, which include constructive social communication, ability to professional and social adaptation and self-realization, ability to act effectively in a team, initiative, creativity, decision making and responsibility, to constructively solve problems and conflict situations. 3. The importance of the officer’s “soft skills” as an indicator of military leadership is revealed. 4. The list of “soft skills” of the future NGU officer in accordance with modern standards of higher education in Ukraine is determined and their classification is developed by splitting the skills into three main groups: communication, management skills / competencies, personal effectiveness skills. 5. The need for building “soft skills” when developing new educational and professional training programs for the officer corps, which requires an increase in the share of social and humanitarian disciplines, is substantiated as expedient. 6. The use of interactive teaching methods for building “soft skills” in future officers is substantiated as expedient. These methods include modelling situations of social interaction in the performance of official and combat tasks, holding round tables, debates, discussions on the results of watching videos and negotiating problematic issues, a case method, a project method, etc. 7. Military training has been proven to serve as an indicator of the development level for a set of “soft skills” as a necessary component of skills / competencies that a military leader should possess.

Key words: “soft skills” (competencies), officer of National Guard of Ukraine, security and defense sector of Ukraine, military leadership, interactive teaching methods, military internship.

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування Національної гвардії України (далі – НГУ) відповідно до стандартів НАТО вища військова освіта здійснює ґрунтовний перегляд стандартів і освітньо-професійних програм підготовки майбутніх фахівців, переглядаються методи організації освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу.

Перегляд стандартів підготовки фахівців детерміновано необхідністю переходу від заста-

рілої освітньої парадигми, у якій домінував технократичний підхід, до компетентнісної моделі підготовки сучасного військового фахівця, із притаманними їй гуманізацією та гуманітаризацією освітнього процесу, що відповідає реаліям та викликам XXI ст.

Метою сучасної військової освіти є формування компетентностей не тільки вузькоспеціалізованих, пов’язаних із суто військовим виміром профе-

сійної діяльності (так званих *hard skills* – «тверді навички»), а й із формуванням *soft skills* («м'які навички») – як універсальних компетентностей військового лідера. Ці компетентності реалізуються в ефективній комунікації та взаємодії як усередині військового колективу, у межах вертикальної (командир – підлегли) і горизонтальної (рівні за рангом) моделей відносин між військовослужбовцями, так і в результаті встановлення оптимальних соціальних взаємодій із різними соціальними групами та з іншими військовими структурами сектора безпеки й оборони України під час виконання службових та службово-бойових завдань.

У зв'язку із цим набуває актуальності проблема формування *soft skills* під час підготовки офіцерів у Національній академії Національної гвардії України (далі – НА НГУ).

Аналіз досліджень. Проблема формування *soft skills* натеper привертає увагу широкого кола вітчизняних науковців у сфері не тільки педагогіки, але й державного управління, психології, соціології, ІТ-технологій тощо. Так, досліджується значущість *soft skills* для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій (С. Наход), розглядається актуальність *soft skills* для керівників підприємства (Н. Махначова, А. Мідляр), аналізується розвиток «м'яких навичок» у професійній підготовці спеціалістів туристичної галузі (Є. Єгоров), досліджуються методи, засоби, індикатори оцінювання *soft skills* у майбутніх фахівців інформаційних технологій (О. Глазунова, Т. Волошина, В. Корольчук), *soft skills* розглядаються як необхідна складова частина підготовки ІТ-фахівців (Н. Длугунович), інженерів (Ю. Лавриш) та майбутніх учителів (Лю Чжицян). *Soft skills* усвідомлюються як один із важливих чинників для працевлаштування студентів (К. Коваль), загалом, як основа життєвих компетенцій (І. Гарбузюк). У центрі уваги фахівців також опиняється практичний досвід формування «м'яких навичок» в умовах закладу вищої освіти (Н. Коляда, О. Кравченко).

Аналіз вітчизняних наукових джерел демонструє суттєві розбіжності в дефініціях *soft skills* та їх структури, що є наслідком відмінної дисциплінарної оптики та новизни самої проблеми.

Незважаючи на здобутки вітчизняної наукової рефлексії в дослідженні *soft skills*, наявні суттєві прогалини: проблема формування «м'яких навичок» військових поки що залишалась поза увагою фахівців. В інформаційному просторі України немає наукових розвідок, які б мали прикладну спрямованість щодо *soft skills* військових, умов їхнього формування у вищій військовій школі. Водночас

дослідження *soft skills* військових усвідомлюється західною теоретичною думкою як перспективний та практично значущий напрям із середини ХХ ст.

Мета статті – обґрунтування необхідності формування *soft skills* майбутніх офіцерів НГУ як складової частини базової підготовки військового лідера для сектора безпеки й оборони України за сучасних умов; маркування комплексу базових *soft skills* згідно зі стандартами вищої військової освіти та їхня класифікація; визначення ролі соціально-гуманітарних дисциплін та інтерактивних методів навчання у формуванні «м'яких навичок» майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу. У сучасному науковому середовищі все більшої актуальності набуває вивчення *hard skills* («тверді навички»/компетентності), які необхідні для виконання певної професійної діяльності, та *soft skills* («м'які навички»/компетентності) фахівця, які не пов'язані з конкретним видом професійної діяльності, але сприяють ефективності праці, самореалізації, професійному успіху.

Привертає увагу той факт, що в наукових розвідках «навички» та «компетентності» у контексті розгляду даної проблематики здебільшого використовуються як споріднені поняття. Можливість використання цих понять як споріднених зумовлена їх визначенням у законодавчих та нормативних документах. Так, Закон України «Про освіту» визначає компетентність як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей та інших якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, проводити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (Про освіту, 2017). У міжнародних нормативних джерелах найчастіше вживають поняття «компетентність». Зокрема, у Рекомендації 2006/962/ЄС Європейського парламенту та Ради (ЄС) «Про основні компетентності для навчання протягом усього життя» (Рекомендація 2006/962/ЄС, 2006) ужито поняття «компетентність» як базову категорію. Водночас поняття «навички» також перебуває в даному змістовому ряді. Європейський словник навичок і компетенцій (DISCO), який постає як своєрідний онлайн-тезаурус, що містить натеper більш ніж 104 000 назв навичок і компетенцій, не розрізняє ці дефініції, уживає поняття разом.

Отже, у вітчизняних і міжнародних нормативних та законодавчих джерелах обидва терміни застосовуються однаково часто і як майже ідентичні. Дослідник проблеми Лю Чжицян вважає, що навички виступають «практично спрямованою частиною компетентності» (Чжицян, 2020: 111).

У пропонованому дослідженні поняття «навички» та «компетентності» у контексті визначення

змісту *hard skills* та *soft skills* уживаються як рівнозначні.

Уперше терміни *hard skills* та *soft skills* було вжито у військовій справі. Наприкінці 50-х рр. ХХ ст. американська армія ґрунтовно починає опановувати технології навчання та фінансувати їх наукову розробку. Формування науково обґрунтованого підходу підготовки американських військових стає пріоритетом. У процесі наукових розвідок дійшли висновків, що для підготовки військовослужбовців однаково важливими є і професійні навички (*hard skills*), і так звані універсальні компетентності (*soft skills*). У 1968 р. американською армією офіційно було представлено навчальну доктрину («Системна інженерія навчання»), у якій *soft skills* було визначено як навички, які «пов'язані з роботою, що включають дії, які впливають на людей та папери» (Smith, 1968).

У 1972 р. на конференції CONARC (Командування сил армії США) було представлено доповідь, у якій здійснювався аналіз відмінностей уживання терміна *soft skills* у сферах командування, керівництва та консультивання в різних школах CONARC. Було надано визначення, згідно з яким «м'які навички» визнавались як важливі соціальні навички. Визнавалось, що вони пов'язані з роботою, яка не передбачає взаємодії з машинами, або ця взаємодія є незначною. Загалом характеристика застосування *soft skills* у професійній діяльності була надана досить узагальнено (Whitmore, 1972).

У сучасних європейських контекстах «м'які навички» сприймаються як функціональні компетентності фахівця, а здатність володіти ними – як функціональна грамотність та життєва необхідність. Європейською комісією та ЮНЕСКО встановлено мінімальний рівень функціональної грамотності, який «дозволяє кожному мешканцю Європи бути повноцінним членом суспільства й не бути «соціальним інвалідом», не кажучи вже про професійну самореалізацію» (Коваль, 2015: 162–163).

У сучасній науковій літературі немає єдиного визначення поняття *soft skills*. Наведемо деякі трактування різних дослідників. Так, В. Шипилов «м'які навички» відносить до соціально-психологічних (визначає як командні, лідерські, комунікативні, публічні тощо), наполягає на їхній здатності допомагати під час людської взаємодії в більшості життєвих ситуацій (Шипилов, 2021). В. Давидова *soft skills* розглядає як такі, що були набуті людиною завдяки особистому життєвому досвіду й освіті; вони будуть визначальними як під час прийому на роботу, так і у процесі виконання професійної діяльності (Давидова, 2021). На переко-

нання О. Сосницької, «м'які навички» належать до управлінських та комунікативних талантів, проте дослідниця відносить їх до загальнолюдських якостей, а не до тих, що притаманні представникам окремих професій. Серед них вона виділяє вміння бути лідером, управляти, переконувати, знаходити необхідний підхід до людей, здатність урегулювати різноманітні конфлікти тощо (Сосницька, 2021). Д. Татаурщикова у своїй науковій розвідці наполягає на тому, що *soft skills* є уніфікованими навичками й особистісними рисами індивіда, які здатні підвищити ефективність праці та сприяти якісній взаємодії між людьми. Дослідниця до «м'яких навичок» відносить уміння переконувати, уміння ефективно управляти своїм часом, здатність управляти власним розвитком, надавати першу допомогу, вести переговори тощо (Татаурщикова, 2021). *Soft skills* правомірно також називають соціальними навичками у зв'язку з тим, що вони дозволяють ефективно здійснювати соціальні взаємодії (Давидова, 2021).

Отже, визначимо *soft skills* як сукупність соціальних, надпрофесійних навичок/компетентностей, які набуваються протягом життя, навчання та самонавчання завдяки соціальним взаємодіям, впливають на ефективне виконання професійних завдань фахівцями будь-якого профілю, сприяють професійному та життєвому успіху. Специфічною ознакою *soft skills* є складність оцінювання рівня їхньої сформованості, тому що *soft skills* є функціональними, на відміну від професійних *hard skills* навичок/компетентностей, які піддаються формалізації, об'єктивно вимірюються й оцінюються.

Остаточного визначеного сталого переліку та класифікації *soft skills* у вітчизняній теорії немає. Цей факт детерміновано різноманітністю видів професійної діяльності, кожна з яких визначає комплекс «м'яких навичок», що є необхідними для конкретної професійної сфери.

Виходячи зі стандартів вищої освіти (2018 р.) за спеціальностями 251 «Державна безпека», 253 «Військове управління (за видами збройних сил)» галузі знань 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» для першого бакалаврського рівня вищої освіти НА НГУ (Затверджені стандарти вищої освіти, 2018), військовий фахівець має опанувати 23 компетентності, серед яких одинадцять – загальні, дванадцять – спеціальні (фахові). Значна їхня частка (ЗК-01, ЗК-02, ЗК-03, ЗК-04, ЗК-05, ЗК-06; ЗК-07, ЗК-08, ЗК-09, ЗК-10, ЗК-11, СК-20, СК-22) пов'язана з «м'якими навичками» – управління, комунікації, особистої ефективності.

Пропонуємо таку їх класифікацію (таблиця 1).

Класифікація soft skills майбутніх офіцерів НГУ

Шифр soft skills	Зміст soft skills	Групи soft skills
ЗК08	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово	Комунікативні навички
ЗК09	Здатність спілкуватися іноземною мовою	
СК20	Здатність працювати автономно та в команді (включаючи навички лідерства), виконувати посадові обов'язки у процесі бойового застосування та повсякденної діяльності підрозділу	
ЗК01	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо	Навички особистої ефективності
ЗК03	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації	
ЗК04	Здатність планувати й управляти часом	
ЗК05	Визначеність і наполегливість щодо вирішення поставлених завдань і взятих обов'язків	
ЗК10	Здатність реалізовувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного, демократичного) суспільства, необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні	
ЗК 11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області	
СК22	Здатність опановувати знання в інших галузях професійної діяльності, здійснювати пошук, аналізувати та надавати критичну оцінку інформації з різних джерел	
ЗК02	Здатність ухвалювати обґрунтовані рішення	Управлінські навички
ЗК06	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети	
ЗК07	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності	

У НГУ тривають процеси реформування системи підготовки військових відповідно до сучасних стандартів країн – членів НАТО. Міжнародний досвід свідчить про те, що пріоритетне завдання в підготовці сучасного офіцера полягає в тому, щоб сформувати і розвинути його особистість як компетентного військового професіонала, спроможного виконувати завдання згідно з функціональними обов'язками, громадянина, що є патріотом своєї Батьківщини, управлінця-лідера, здатного брати на себе відповідальність за ухвалені рішення та постійно самовдосконалюватися.

У Доктрині розвитку військового лідерства у Збройних Силах України зазначено, що сутність військового лідерства розкривається у процесі впливу на особовий склад шляхом: чіткого формулювання мети; визначення способів її досягнення; застосування ефективних методів внутрішньої комунікації; мотивації до дії під час підготовки і виконання поставлених завдань; розвитку бойових

спроможностей; інтегрального розвитку і згуртування особового складу (Доктрина, 2020). Доктрина також визначає основні чесноти і якості військового лідера, як-от: фаховість, патріотичні переконання, прагнення до постійного самовдосконалення та вимогливість до особового складу як до самого себе, воля, самодисципліна, ініціативність, розсудливість, упевненість, ерудованість, відповідальність, комунікабельність, самоконтроль, мужність (емоційна зрілість), емоційний баланс і стабільність, емоційний інтелект (Доктрина, 2020: 14), які щільно пов'язані з набутими офіцером «м'якими навичками» / компетентностями.

Формування *soft skills* у ЗВВО потребує відповідних умов. Якщо *hard skills* закладаються на спеціалізованих (фахових) військових кафедрах та забезпечуються профільними навчальними дисциплінами, то *soft skills* формуються переважно під час вивчення дисциплін гуманітарного блока, передусім соціально-гуманітарних.

Роль дисциплін соціально-гуманітарного циклу у ЗВВО набуває актуального значення за умов інформаційної війни, що розгортається на теренах України. Очевидною стає необхідність підготовки військового фахівця як соціально зрілої особистості, яка має сформовані патріотичні переконання, цінності, що збігаються із цінностями військової служби та військово-професійної моралі, яка має активну життєву позицію, орієнтується в сучасному соціокультурному просторі.

За умов ведення бойових дій на Сході України та реалізації стратегічного курсу України на приєднання до Європейського Союзу та НАТО, сектору безпеки й оборони нашої держави необхідні компетентні фахівці, що володіють навичками та якостями військового лідера. У зв'язку із цим важливою є підготовка офіцера із чітко сформованими лідерськими навичками – комунікативними, управлінськими, навичками особистої ефективності, які формуються в умовах вивчення соціально-гуманітарних та гуманітарних дисциплін у ЗВВО. Розглянемо можливості формування *soft skills* гуманітарними дисциплінами в НА НГУ (Таблиця 2).

Натепер у більшості ЗВВО України наявні тенденції на скорочення дисциплін соціально-гуманітарного спрямування. Практика показує, що неогрунтоване скорочення соціально-гуманітарних дисциплін призводить до негативних наслідків. Зокрема, частина здобувачів вищої освіти не підготовлені до сприйняття фундаментальних світоглядних орієнтацій та цінностей, погано орієнтуються в сучасному соціокультурному просторі, у системі людських відносин та інтересів. Деструктивним наслідком скорочення освітніх компонентів гуманітарного блока є ситуація, у якій майбутні військові фахівці втрачають можливість формування в повному обсязі *soft skills*, а це негативно впливає на становлення військового лідера.

Отже, потрібно радикально змінювати ставлення до соціально-гуманітарних дисциплін та стверджувати їхній імідж як базових, таких, що спрямовані на формування необхідних військовому керівнику та громадянину «м'яких навичок»/компетентностей. Про це переконливо свідчить передовий досвід провідних держав світу. Так, зокрема, американська система військової освіти велику увагу приділяє підготовці високоінтелектуальних, широко освічених офіцерів, які здатні швидко освоїти обраний військовий фах у військах, а також вирішувати проблеми у професійній діяльності, проявляти активність у командній роботі, запобігати конфліктам та вирішувати проблеми тощо. Пентагон вимагає, щоб у процесі

навчання курсант перетворювався на офіцера-лідера, здатного своїми знаннями та вміннями надихати підлеглих на виконання поставлених перед ними службово-бойових завдань.

У зв'язку із цим на гуманітарні дисципліни у військових закладах освіти США відводиться до 50% навчального часу на першому курсі, до 30% – на другому, до 60% – на третьому і до 70% – на четвертому (Стрілецький, 2006: 26). Курсанти поглиблено вивчають політику, історію, психологію, право, соціологію, світову культуру, логіку, філософію, теорію лідерства, літературу, іноземні мови. Звертається увага на здобуття курсантами комунікативних навичок, що має велике значення для компетентного спілкування майбутніх офіцерів із підлеглими та керівним складом (Стрілецький, 2006).

Отже, нова українська освітня парадигма підготовки сучасних офіцерів у ЗВВО, що побудована на компетентнісному підході, потребує перегляду освітніх професійних програм у напрямі збільшення питомої ваги дисциплін соціально-гуманітарного спрямування та забезпечення формування *soft skills* з метою підготовки високопрофесійного національного офіцерського корпусу. Актуальним є також створення інноваційного освітнього продукту – нових освітніх компонентів, які сприяють розвитку *soft skills* у майбутніх офіцерів. Позитивним прикладом таких інновацій у НА НГУ можуть слугувати авторські курси, розроблені викладачами кафедри соціально-гуманітарних дисциплін: «Соціогуманітарні основи військово-професійної діяльності», «Соціологічні основи військово-професійної діяльності», «Морально-етичні основи військово-професійної діяльності».

Важливою умовою формування *soft skills* майбутніх офіцерів є інтерактивні методи навчання в сучасному ЗВВО. Саме ці дисципліни надають певний досвід соціальних взаємодій через навчальний процес.

Інтерактивне навчання – це одна з моделей комунікативних технологій, якій притаманний полілог між суб'єктами освітнього процесу під час обміну інформацією. Водночас викладач не стільки дає знання та керує процесом їх здобуття, скільки стимулює дослідницько-пізнавальну, пошукову діяльність здобувачів вищої освіти, скеровує її на набуття практичного досвіду, формуванню *soft skills* у майбутніх офіцерів НГУ.

Під час формування *soft skills* майбутніх офіцерів варто звернути увагу на виклад навчального матеріалу з елементами проблемності. Робота над певною проблемою розвиває в майбутніх офіцерів здатність до критичного мислення, яке завдяки

Відповідність гуманітарних дисциплін НАНГУ формуванню *soft skills*

Шифр <i>soft skills</i>	Зміст <i>soft skills</i>	Дисципліни
ЗК01	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо	«Військово-професійна мораль», «Соціогуманітрні основи військово-професійної діяльності», «Філософські та соціологічні основи військово-професійної діяльності», «Основи соціального управління у військових колективах»
ЗК02	Здатність ухвалювати обґрунтовані рішення	«Військово-професійна мораль», «Логіка», «Робота з особовим складом», «Філософські та соціологічні основи військово-професійної діяльності», «Основи соціального управління у військових колективах»
ЗК03	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації	«Військово-професійна мораль», «Філософські та соціологічні основи військово-професійної діяльності», «Робота з особовим складом»
ЗК04	Здатність планувати й управляти часом	Увесь блок соціально-гуманітарних дисциплін
ЗК05	Визначеність і наполегливість щодо вирішення поставлених завдань і взятих обов'язків	«Військово-професійна мораль», «Робота з особовим складом», «Основи соціального управління у військових колективах»
ЗК06	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети	Увесь блок соціально-гуманітарних дисциплін
ЗК07	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності	Увесь блок соціально-гуманітарних дисциплін
ЗК08	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово	«Українська мова професійного спрямування»
ЗК09	Здатність спілкуватися іноземною мовою	«Англійська мова» й інші іноземні мови
ЗК10	Здатність реалізовувати свої права й обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного, демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні	«Правознавство», «Соціогуманітрні основи військово-професійної діяльності», «Філософські та соціологічні основи військово-професійної діяльності»
ЗК11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області	«Соціогуманітрні основи військово-професійної діяльності», «Етика», «Естетика», «Військово-професійна мораль»
СК20	Здатність працювати автономно та в команді (включаючи навички лідерства), виконувати посадові обов'язки у процесі бойового застосування та повсякденної діяльності підрозділу	«Конфліктологія», «Військово-професійна мораль», «Філософські та соціологічні основи військово-професійної діяльності», «Робота з особовим складом», «Основи соціального управління у військових колективах»
СК22	Здатність опановувати знання в інших галузях професійної діяльності, здійснювати пошук, аналізувати та надавати критичну оцінку інформації з різних джерел	Увесь блок соціально-гуманітарних дисциплін

його основним функціям (аналітичність, асоціативність, логічність, системність, самостійність) можна вважати підґрунтям для використання інтерактивних методів.

У формуванні *soft skills* майбутніх офіцерів ефективними є такі методи, як: дебати, дискусії, круглі столи за результатами перегляду відео-матеріалів або за проблемними питаннями.

Кейс-метод дозволяє використовувати конкретні приклади (ситуації, історії, тексти, які називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення та вироблення рішень, що сприяє здатності працювати автономно та в команді, застосовувати креативне, критичне мислення на основі отриманих знань.

Метод проєктів забезпечує спрямованість навчання на самостійну діяльність здобувачів вищої освіти, що сприяє самостійному пошуку інформації, її аналізу й обробці, умінню застосовувати власні знання для вирішення завдань, від реалізації проєкту до самоконтролю та самооцінки, формує здатність планувати й управляти часом, працювати автономно.

Ще одним ефективним методом формування «м'яких навичок» /компетентностей є рольові ігри та моделювання ситуацій соціальної взаємодії під час виконання службових та службово-бойових завдань. Гра – це водночас і сукупність норм, які забезпечують стабільність буття, і школа соціалізації, готовність до непередбачуваних ситуацій у військово-професійній діяльності, а також у різноманітних життєвих ситуаціях. Саме ця особливість гри дає змогу майбутнім офіцерам знайти спосіб поєднання емоційного та раціонального компонентів, формувати емоційний інтелект, стресостійкість, примирити тенденцію до самоствердження з тенденцією підкорення соціальним обмеженням.

Одним з ефективних шляхів продовження формування *soft skills* майбутніх офіцерів НГУ, а також водночас перевірки рівня набуття комплексу компетентностей військового лідера є військове стажування.

Військове стажування виступає останнім етапом підготовки майбутніх офіцерів. Проведення військового стажування спрямовано на закріплення загальних та спеціальних (фахових) компетентностей під час виконання функціональних обов'язків за відповідними посадами у військових частинах (установах, організаціях) НГУ та інших формуваннях, які підпорядковані державним органам виконавчої влади в Україні (Наказ МО, 2016).

На жаль, нині немає технологій оцінювання рівня сформованості *soft skills* для випускників ЗВВО. Відсутність такої технології пояснюється складністю вимірювання *soft skills*, а також відсутністю розробки цього питання в наукових розвідках за даною проблематикою.

Тому до перспективних напрямів розробки даної проблематики відносимо:

- наукове дослідження й обґрунтування технологій оцінювання рівня сформованості у випускників ЗВВО *soft skills*;

- уточнення змісту *soft skills* офіцерського корпусу, що передбачає розширення кола компетентностей, якими має володіти майбутній офіцер НГУ з урахуванням викликів сучасності. До перспективних відносимо гендерну та кроскультурну компетентність, які мають набути науково-теоретичного обґрунтування й інституційного закріплення в освітньо-професійних програмах підготовки офіцера НГУ та стандартах вищої освіти України;

- дослідження особливостей і ефективності шляхів формування *soft skills* майбутніх офіцерів за умов дистанційного навчання.

Актуальним, на наш погляд, є також створення інноваційного продукту – нових освітніх компонентів, які б сприяли розвитку *soft skills* у майбутніх офіцерів.

Висновки. Отже, за умов реформування НГУ основним завданням нової освітньої парадигми в НА НГУ має стати підготовка сучасного військового фахівця, у якого поряд із професійними компетентностями («тверді навички», *hard skills*), мають бути сформовані *soft skills* («м'які навички»/компетентності), що визначають здатності військового лідерства.

Soft skills майбутніх офіцерів НГУ можна розглядати як єдність трьох груп професійно необхідних навичок/компетентностей: комунікації, управління й особистої ефективності, які в сукупності постають як показник військового лідерства.

Необхідною умовою формування *soft skills* у навчальному процесі є потреба під час створення освітньо-професійних програм підготовки майбутніх офіцерів НГУ збільшення питомої ваги дисциплін соціально-гуманітарного спрямування, які постають як дієвий інструмент формування «м'яких навичок»/компетентностей. Важливу роль водночас відіграють адекватні завданням формування соціально орієнтованих компетентностей методи навчання, серед яких інтерактивні мають домінувати. Військове стажування, яке є останнім етапом підготовки в навчальному процесі, постає як маркер рівня сформованості *soft skills* майбутніх офіцерів НГУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Давидова В. Слушать, говорить и договариваться: что такое *soft skills* и как их развивать. URL: <http://theoryandpractice.ru/posts/11719-soft-skills> (дата звернення: 27.01.2021).
2. Доктрина розвитку військового лідерства у Збройних силах України. Грудень 2020 р. / Головне управління доктрин та розвитку Генерального штабу Збройних сил України спільно із Центром оперативних стандартів і методики підготовки Збройних сил України. URL: <http://stratcom.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2020/12>.

3. Європейський словник навичок та компетенцій. URL: http://disco-tools.eu/disco2_portal.
4. Затверджені стандарти вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>.
5. Коваль К. Розвиток “soft skills” у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162–167
6. Про затвердження Інструкції про порядок організації і проведення військового (флотського) стажування, навчальної, виробничої, ремонтної, корабельної та інших видів практики курсантів (слухачів, студентів) вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів : наказ Міністерства оборони № 5 від 12 січня 2016 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/an/807/RE28321.html.
7. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
8. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя : Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського парламенту та Ради (ЄС) від 18 грудня 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text.
9. Smith R. G. Jr. Systems Engineering of Training : Regulation 350–100–1. U. S. Continental Army Command. Fort Monroe. Virginia, 1968.
10. Сосницькая О. *Soft skills*: мягкие навыки твердого характера. URL: <http://best.ru/ru/blog/13> (дата звернення: 09.02.2021).
11. Стрелецкий А. Система подготовки офицерских кадров в США. *Зарубежное военное обозрение*. 2006. № 11. С. 20–27.
12. Татаурщикова Д. *Soft skills*. URL: <https://4brain.ru/blog/soft-skills> (дата звернення: 08.02.2021).
13. Чижиян Лю. М'які компетентності у структурі підготовки майбутніх вчителів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Серія «Педагогічні науки». 2020. № 7 (163). С. 110–114.
14. Шипилов В. Перечень навыков soft skills и способы их развития. URL: https://www.cfin.ru/management/people/dev_val/soft-skills.shtml (дата звернення: 17.02.2021).
15. Whitmore Paul G. “What are soft skills?” : Paper presented at the CONARC Soft Skills Conference. Texas, 1972.

REFERENCES

1. Davidova V. Slushat, govorit i dogovarivatsya: chto takoye soft skills i kak ikh razvivat [Listening, Speaking and Negotiating: What Are Soft Skills and How to Develop Them]. URL: <http://theoryandpractice.ru/posts/11719-soft-skills> [in Russian]. [Data zvernennia 27.01.2021]
2. Doktryna rozvytku viiskovoho liderstva u Zbroinykh sylakh Ukrainy (Hruden 2020). Holovne upravlinnia doktryn ta rozvytku Heneralnogo shtabu Zbroinykh syl Ukrainy spilno z tsentrom operatyvnykh standartiv i metodyky pidhotovky Zbroinykh syl Ukrainy [The Doctrine of the Development of Military Leadership in the Armed Forces of Ukraine. (December 2020). Main Department of Doctrines and Development of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine together with the Center for Operational Standards and Methods of Training of the Armed Forces of Ukraine]. URL: <http://stratcom.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2020/12> [in Ukrainian].
3. Yevropeyskiy slovnyk navychok ta kompetentsii. DISCO European Dictionary of Skills and Competences [DISCO European Dictionary of Skills and Competenc]. URL: http://disco-tools.eu/disco2_portal [in Ukrainian].
4. Zatverdzheni standarty vyshchoi osvity [Approved Standards of Higher Education]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> [in Ukrainian].
5. Koval K. O. Rozvytok “soft skills” u studentiv – odyn z vazhlyvykh chynnykiv pratsevlashtuvannia. [The Development of Soft Skills in Students as One of the Important Factors Affecting Employment]. *Research Bulletin of Vinnytsia Polytechnic Institute*. 2015. № 2. P. 162–167. [in Ukrainian].
6. Nakaz Ministerstva obrony № 5 vid 12.01.2016 pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok orhanizatsii i provedennia viiskovoho (flotskoho) stazhuvannia, navchalnoi, vyrobnychoi, remontnoi, korabelnoi ta inshykh vydiv praktyky kursantiv (slukhachiv, studentiv) vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv, viiskovykh avchalnykh pidrozdiliv vyshchykh navchalnykh zakladiv [MoD Order № 5 of 12 January, 2016 On approval of the instruction on the procedure for organizing and conducting military (naval) internships, training, production, repair, ship and other types of practice for cadets (students) of higher military educational institutions, training units of higher educational institutions]. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/an/807/RE28321.html [in Ukrainian].
7. Pro osvitu; Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145–VIII [About education; Law of Ukraine, 05.09.2017 № 2145–VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
8. Rekomendatsiia 2006/962/IeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (IeS) “Pro osnovni kompetentsii dlia navchannia protiahom usoho zhyttia” vid 18 hrudnia 2006 roku [Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning].URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text [in Ukrainian].
9. Smith, R. G. Jr., Systems Engineering of Training: Regulation 350–100–1. U. S. Continental Army Command. Fort Monroe. Virginia, 1968 [in English].
10. Sosniczkaya O. *Soft skills*: myagkie navyki tverdogo kharaktera [Soft Skills: Soft Skills for a Strong Character]. URL: <http://best.ru/ru/blog/13>[in Russian]. [Data zvernennia 09.02.2021]
11. Strelecckij A. Sistema podgotovki oficzerskikh kadrov v SSHA [The System of Officer Training in the United States]. *Foreign Military Review*. 2006. № 11. P. 20–27 [in Russian].

-
12. Tataurshnikova D. Soft skills [Soft Skills]. URL: <https://4brain.ru/blog/soft-skills> [in Russian]. [Data zvernennia 08.02.2021]
 13. Chzhytsian Liu. Miaki kompetentnosti u strukturi pidhotovky maibutnikh vchyteliv [Soft Competencies in the Structure of Future Teacher Training]. Bulletin of the National University “Chernihiv Collegium” named after TG Shevchenko Series: Pedagogical sciences. № 7 (163). 2020. pp. 110–114. [in Ukrainian].
 14. Shypylov V. Perechen navykov soft skills y sposoby ykh razvytyia [A List of Soft Skills and Ways of Their Development]. URL: https://www.cfin.ru/management/people/dev_val/soft-skills.shtml [in Russian]. [Data zvernennia 17.02.2021]
 15. Whitmore, Paul G. “What are soft skills?”: Paper presented at the CONARC Soft Skills Conference. Texas, 1972.